

նշան է համարուում բուրժուական նիստուկացը և ստոր տեսակի զուարճութիւնները—թղթախաղը, ճոխ կերուխումը, անմիտ պէնասիրութիւնը։ Այդ թիւը կարծիքներից պէտք է բուժել մեր ընտանիքները. պրոպագանդան, աւելի կրթութեան բերի օրինակը կարող են կերպարանափոխել ազատ ժամանակ անցկացնելու ներկայ գոհիկ, փուչ եղանակները. այն ժամանակ խելացի ժամանցութեան մէջ ընթերցանութիւնը կը գրաւի մեծ տեղ և մեր ընտանիքներում գրականութիւնը կը կատարի իրան վայել պատուաւոր դերը։

Լ. Ս.

Օգոստ. 20

—«Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնան բարեյաջող կերպով ազատուեց յղութիւնից ծընելով որդի—Թագաժառանգ Յեսարկիչ և Մեծ Իշխան, որ սուրբ աղօթքի ժամանակ կոչուեց Ալեքսէյ, յուլիսի 30-ին, կէսօրից յետոյ ժամը 1 և 15 րոպէին, Պետերհոֆում»։ Մտորագրեց Կայսերական պալատի մինիստր գեներալ-ադիւտանտ Բարոն Ֆրեդերիկս։

Բարձրագոյն մանիֆեստներ.

—«Ողորմութեամբն Աստծու, Մենք նիկողայ Երկրորդ Կայսր և Ինքնակալ Ամենայն Ռուսաստանի, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Ֆինլանդիայի, Լայն, Լայն, յայտնում ենք Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին. այս յուլիսի 30-րդ օրը, Մեր Ամենասիրեցեալ Ամուսին Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնան բարեյաջող կերպով փարատուեց յղութիւնից, ծնելով Մեզ որդի, որ կոչուեց Ալեքսէյ։ Ընդունելով այս ուրախալի զէպքը իբրև յայտարար Աստուածային շնորհաց, որ թափւում է Մեր և Մեր կայսրութեան վրայ, վերառաքում ենք Մեր հաւատարիմ հպատակների հետ միասին ջերմ աղօթքներ առ Բարձրեւելն Մեր անդրանիկ Որդու զարգացման և աճեցման համար, որ կոչուած է լինել Թագաժառանգ Աստծուց Մեզ յանձնուած պետութեան և Մեր մեծ ծառայութեան։ 1899 թ. յունիսի 28-ի հրովարտակով Մենք կոչեցինք Մեր սիրեցեալ եղբայր Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչին լինել Մեր ժառանգը մինչև Մեզ Որդի ծնուի։ Այսօրուանից, Կայսրութեան պետական հիմնական օրէնքների զօրութեամբ Մեր Որդի Ալեքսէյին է պատկանում Թագաժառանգ Յեսարկիչի բարձր կոչումը և տիտղոսը նրան պատկանեալ բոլոր իրաւունքներով։ Տուեալ Պետերհոֆում, յուլիսի 30-ին Քրիստոսի ծննդեան հազար

իննհարիւր չորրորդ, իսկ Մեր Թագադրութեան տաճներորդ տարին: Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրուած է «ՆԻԿՈԼԱՅ»:

— Ողորմածութեամբն Աստուծոյ, Մենք, Նիկոլայ Երկրորդ, Կայսր և Ինքնակալ Ամենայն Ռուսաց, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Ֆինլանդիայի ևայլն, ևայլն, ևայլն: Բարձրեալ Նախախնամութեան մեզ յանձնուած պետութեան բարգաւաճման և հանգստութեան, հաստատութեան պահպանութեան անշեղ հոգսի մէջ, հետեւելով Մեր անմոռանալի Նախորդներէ, երջանկայիշատակ Նիկոլայ I, Ալեքսանդր II և Ալեքսանդր III-ի օրինակին, Մենք Մեր նուիրական պարտաւորութիւնը համարեցինք հոգ տանել նախապէս ցոյց տալու այն միջոցները, որոնք պէտք է ձեռք առնուին արտակարգ դէպքերում: Այդ պատճառով և ի նկատի ունենալով Մեր Թագաժառանգի, Ցեսարեւիչ և Մեծ Իշխան Ալեքսէյ Նիկոլայիչի անչափահասութիւնը, Մենք որոշեցինք, Կայսրութեան հիմնական օրէնքների զօրութեամբ, և Կայսերական Ընտանիքի մասին կարգադրութեան հիման վրայ, կարգադրել և յայտարարել ի տեղեկութիւն ընդհանուրի հետեւեալը. 1) Մեր մահուան դէպքում նախ քան որ Մեր սիրեցեալ Որդին և Ժառանգը հասնէ Կայսրերների համար օրէնքով սահմանուած չափահասութեան հասակին, Պետութեան և նրա հետ անբաժան լեհական Թագաւորութեան և Ֆինլանդիայի Մեծ Իշխանութեան կառավարիչ նշանակուում է Մեր կողմից մինչև նրա չափահաս դառնալը Մեր ամենասիրելի եղբայր Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչը: 2) Յիշեալ դէպքերում խնամակալութիւնը Մեր նախածին Որդու վրայ, ինչպէս և Մեր միւս Որդիների վրայ մինչև նրանց ամեն մէկի չափահաս դառնալը, բոլոր այն զօրութեամբ, ծաւալով, որ սահմանուած է օրէնքով, պէտք է պատկանէ Մեր ամենասիրելի Ամուսին Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնային: Մեր այսպիսի կամքի յայտարարութեամբ և հրատարակութեամբ պետութեան կառավարութեան մասին, Մեր ժառանգի անչափահասութեան ժամանակ, Մենք ամենամեծ յարգանքով դէպի Մեր հայրենիքի օրէնքները, աղօթում ենք Ամենաբարձրեալին, թող օրհնէ Մեզ մեր անդադար հոգացողութեան մէջ Աստուծոյ Մեզ յանձնուած պետութեան երջանկութեան, հզօրութեան և բարգաւաճման մասին: Տուեալ Պետերհոֆում, օգոստոսի 1-ին, Քրիստոսի Մենդեան հազար իննհարիւր չորրորդ և Մեր Թագաւորութեան տաճներորդ տարին: Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրուած է «ՆԻԿՈԼԱՅ»:

—Թագաժառանգ Յեսարեւիչի ծննդեան առիթով Բարձրագոյն մանիֆեստով հրամայուած է. 1) Մարմնական պատիճները յանցանքների համար դիւղական բնակիչների և այլացեղ ժողովուրդներին, նոյնպէս և ուրիշ անձանց համար, որոնք չեն ազատուած այդ պատժից իրանց իրաւական դրութեամբ կամ առանձին օրէնքներով, վերացնել և այսուհետեւ նրանց այդ պատիճներին չենթարկել: Վերացնել այսուհետեւ մարմնական պատժի ենթարկելը ցամաքային և ծովային զօրքերում: 2) Շնորհել դիւրութիւններ մանիֆեստում մանրամասն թուած զանազան տուրքերի վերաբերմամբ: 3) Ներել հասանելիք, բայց չմոծուած կամ չլրացրած, մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը, մանիֆեստում մանրամասն թուած տուգանքները, պենիները և պահանջները: 4) Ներել անուղիղ հարկերից գոյացած ապառիկները, բացի դրուագային (գերբովբի) և խմիչքների պետական վաճառման ապառիկներից, նոյնպէս այն զանազան տեսակի հարկերը և պահանջները, որոնք ծախսուել են կալանաւորների պահպանութեան և ուղարկման համար և տրուել են զանձարանից մեղաւորների հաշուին՝ մննդի, ճանապարհածախսի և օրականի համար և որոնք գոյացել են մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը, բայց այնպիսիները, որոնք առանձին վերցրած յիսուն ռուբլուց աւելի չեն. իսկ աւելի խոշոր ապառիկների մասին զեղջել իւրաքանչիւր յօդուածից յիսունական ռուբլի: 5) Ներել մինչև 1904 թ. յունուաւրի 1-ը գոյացած ապառիկները այն անձանց վրայ, որոնք աւելորդ թոշակ են վերցրել զանձարանից, և այն անձանց վրայ, որոնք մեղաւոր են այդպիսի թոշակները և ոռճիկները անկանոն կերպով տալու մէջ և եթէ յիշեալ անձանց դէմ յարուցուած չէ մեղադրանք դիտմամբ մնաս հասցնելու համար: 6) Ձնջել հաշիւներից այն մնասները, որոնք պատճառուել են զանձարանին մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը պաշտօնաթող զինուորներին, նրանց կանանց և այրիներին անկանոն կերպով յատկացնելով միանուագ և ցկեանս նպաստներ: 7) Ներել այն ապառիկները, որոնք մնացել են մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը զանազան անձերի, հասարակութիւնների և հաստատութիւնների վրայ, հիւանդների բժշկութեան, խնամատարութեան և պահպանութեան համար բոլոր հիւանդանոցներում, լազարեթներում, բուժարաններում և ընդունարաններում, արքունական և պալատական վարչութիւններին վերաբերեալ, ինչպէս և Կայսրուհի Մարիայի վարչութեան հաստատութիւնների մէջ: Ձնջել հաշիւներից այն գումարները, որ հիւպատոսները ծախսել են արտասահմանում մինչև Թագաժառանգի ծննդեան

օրը՝ բժշկելու, պահպանելու և Ռուսաստան վերադարձնելու համար ռուս ծովագնացներին և որ զրուած է իբր ապառիկ այդ ծովագնացների վրայ: 8) Թողնել առանց պահանջման և ջրնջել հաշիւներից գանձարանին հասնելի դրամները արքունի բնակարաններից օգտուելու և ուսուցման համար և գումարները ի հատուցումն այն ծախսերի, որոնք արուել են կրթելու և պահելու համար կրթական հաստատութիւնների մէջ գանձարանի հաշուով այն անձերին, որոնք ապագայում չեն ծառայել այնքան ժամանակ, որ սահմանուած է այն ծախքերը լրացնելու պարտականութիւնից ազատուելու համար կուտակուած և դեռ չպահանջուած ապառիկները կայսրուհի Մարիայի վարչութեան հաստատութիւնների մէջ կրթութիւն և ուսման վճարի համար. ապառիկները, որոնք մնում են Ալտայեան և Ներչինեան շրջանների ծառայողների վրայ, տեղական կրթական հաստատութիւնների մէջ երեխաների պահպանութեան և ուսման համար: Ազատ կացուցանել 20 ր. վճարից համալսարաններում աւարտած անձերին, որոնք պէտք է ենթարկուեն քննողական մասնաժողովներում մինչև 1905 թ. դեկտեմբերի 31-ը, այն դէպքում, երբ աղքատութեան վկայական ներկայացընեն: 9) Ազատ կացուցանել ուղեւորի, պետական, պալատական և կարինետին պատկանող հողերի վարձակալներին, ինչպէս և արքունական կալուածների վարձակալներին, այն պահանջներից, որոնք մանրամասն բացատրուած են մանիֆեստում: Ներել այն տուգանքները, որ զրուած են պետական անտառներից նիւթի վերցնողների վրայ՝ համապատասխան վճարը ուշացնելու պատճառով և այդ անձերին վերադարձնել նրանց ներկայացրած գրաւականներից այն գումարները, որ կը մնան գանձարանին նրանց պատճառած վնասները դուրս գալուց յետոյ: 10) Թոյլատրել թեթեւցում այն նպաստների վճարման վերաբերմամբ, որոնք զանազան ժամանակներում տրուած են զանազան անձերի, հասարակութիւնների և դասակարգերի: 11) Առանց հաւաքելու թողնել այն գումարները, որոնք տրուած են պետական ձիարուծական վարչութեան կողմից մասնաւոր անձերի և հաստատութիւնների, որպէսզի վերջիններս դրամական և նիւթական մրցանակներ ու պրիզներ տան ձիերի ցուցահանդէսներում և փորձնական վարժութիւնների ժամանակ մինչև 1903 թ., եթէ այդպիսի գումարները ծախսելու մասին արդարացուցիչ փաստաթղթեր չեն ներկայացուած: 12) Ներել և ընծայել մանիֆեստում յիշուած հիմունքներով դեռ չհաւաքած այն գումարները, որոնք գոյացել են թէ պետական և թէ կայսրուհի Մարիայի անունով հիմնարկութիւնների վար-

չութիւնների մէջ՝ ֆւսաների, կորուստների, յաւելումների և պակասորդների պատճառով, որոնք կազմուել են պետական հիմնարկութիւնների մէջ ծառայող զանազան կարգի անձերի անկանոն կերպով անհատական դրամական բաւարարութիւն տալուց: 13) Պետական գանձարանի հաշուով կրթել և խնամել այն օֆիցերների և զինուորների որբացած զաւակներին, որոնք մեռել են Նապոլիայի հետ ունեցած պատերազմում վէրքերից կամ այլ հիւանդութիւններից: 14) Պետական գանձարանից կենսաթոշակ ստանալու իրաւունք տալ այն բժիշկները ընտանիքներին, որոնք հասարակական ծառայութեան մէջ լինելով մասնակցել են համաճարակ հիւանդութիւնների դէմ կռուելուն և վարակուելով իրանց կեանքը զոհել են պետութեան օգտին: 15) Պատասխանատուութիւնից ազատել այն զինուորականներին, որոնք մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը ամուսնացել են հակառակ սահմանուած զինուորական կարգերի: 16) Օրինական ամուսնութիւնից ծնուած զաւակներին շնորհել դրութեան նոյն իրաւունքները, ինչպիսին նրանք կը ստանային, եթէ ծնուած լինէին իրանց ծնողների ներում ստանալուց յետոյ, եթէ դրանք իրաւունքներից զրկուած են եղել, բայց նորից ներում են ըստացել մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը: 17) Լեգիմացիօնական տոմսակներ ստանալու իրաւունք տալ այն անձերին, որոնք այդ իրաւունքից զրկուած են, եթէ դրանք 10 տարուայ ընթացքում մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը ոչ մի տուգանքի չեն ենթարկուել մաքսային օրէնքները խախտելու համար: 18) Մանիֆեստում յիշուած ողորմածութիւններն ու արտօնութիւնները շնորհել այն անձերին, որոնք մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը կատարել են նոյն մանիֆեստում յիշուած թէ ընդհանուր քրէական և թէ պետական ոճիրներ ու յանցանքներ: 19) Յանցաւորների ժառանգներին, ինչպէս նաև այն անձերի ժառանգներին, որոնք պատասխանատու են գանձարանի առաջ, բայց նիւթապէս անկարող են—ազատել դրամական պատասխանատուութիւնից, եթէ յանցաւոր գործողութեան օրից մինչև Թագաժառանգի ծնունդը անցել է 10 տարի:

Ֆինլանդիայի Մեծ Իշխանութեան բնակիչներին շնորհել ողորմածութիւն և առանձնաշնորհումներ հետեւեալ հիմունքների վրայ. ներել բոլոր անձնական հարկերը և հողային տուրքերը, որոնք պէտք է վճարէին առ 1-ն յունուարի 1904 թիւ և դեռ չեն ստացուած մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը, ինչպէս և ապառիկ համարուող այն ստորին կարգի վճարը, որ մնում է պետական հիւանդանոցներում իրանց սեփական կամ ուրիշ մասնաւոր անձանց հաշուով մնացողների վրայ և մինչև Օգոստոս, 1904.

2400 մարկի գումար գանձարանի այն գումարներից, որոնք ապառիկ են մնում պաշտօնատար անձների վրայ, հաստատուած որոշումներով, մանիֆեստի մէջ նշանակուած պայմաններով, ներել մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը չվերադարձրուած երաշտութիւնից վնասուած տեղերում սնուցման համար փոխ տրուած դրամների, հացահատիկների և ալիւրի նախնական քանակութեան չորրորդ մասը: Յատկացնել 3,000,000 մարկ ֆինլանդական պետական միջոցներից անձեռնմխելի ֆոնդին անհողների օգտին: Ներել բոլոր այն տուգանքները, որոնք պահանջուած չեն մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը և վերուած են գիւղական և քաղաքային համայնքների վրայ նրա համար, որ 1902 և 1903 թուին չընտրեցին անդամներ ղինուորակոչային ատեանների համար, եթէ այդ համայնքները կատարել են յիշեալ պարտաւորութիւնը: Թոյլատրել, չվախենալով պատժից, չթոյլատրուած հեռացման համար, Թագաժառանգի ծննդեան օրից մի տարուայ ընթացքում, վերադառնալ Ֆինլանդիա, այն պայմանով, որ ղինուորապարտները անմիջապէս հայրենիք վերադառնալիս կամաւորապէս գան տեղական ղինուորակոչական ատեանը: Ազատել պատժից ծառայութեան կոչուած ղինուորապարտներին, որոնք առանց օրինաւոր պատճառների շեղուել են ղինուորական ծառայութիւնից, եթէ նրանք մինչև երեք ամիս Թագաժառանգի ծննդեան օրից գան ղինուորակոչական ատեանը: Ազատ կացուցանել դատաստանից և պատժից այնպիսի յանցանքներ գործողներին, որոնց համար որոշուած են իբրև բարձր պատիժ դրամական վճար ոչ աւելի 500 մարկից, բանտարկութիւն ոչ աւելի մի տարուց, հեռացումըն ծառայութիւնից և որոնց դէմ մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը յարուցուած չէ քրէական հալածանք կամ կայացած չէ դատաստանական վճիռ կամ որոշում, որոնց մասին եղած մեղադրական դատավճիռը ի կատար չէ ածուած և կա՞ որոնք դեռ կրում են դատարանով սահմանուած պատիժները: Ներկայ ողորմածութիւնը չէ տարածւում այն անձանց վրայ, որոնք յանցաւոր են յափշտակութեան, գողութեան, գողացած բանի ծածկման, աւազակութեան, կեղեքման, խաբեբայութեան, կեղծման մէջ և առհասարակ այն յանցանքների մէջ, որոնց հետեանքն է քաղաքացիական վստահութիւնից զրկուելը կամ երկրի ծառայութեան մէջ մնալու անարժան յայտարարուելը, ինչպէս և չէ տարածւում այն անձանց վրայ, որոնք մասնաւոր մեղադրութեան ենթակայ յանցանքներ են գործել: Իսկ այդ յանցանքները գործողներին կամ այնպիսի յանցաւոր գործողութիւններ կատարողներին, որոնց համար օրէնքով սահմանուած

են անլի բարձր պատիժներ, քան վերոյիշեալները, պակասեցընել պատիժը մի երրորդ մասով, իսկ սաստիչ տան մէջ ցկեանըս բանտարկման դատապարտուածներին նշանակել այդ բանտարկութիւնը 14 տարի: 21) Ֆինլանդիայի ընդհանուր նահանգապետը պէտք է նկատողութեան առնէ այն միջոցները, որոնք կարող են ձեռք առնուել թեթևացնելու համար այն անձանց վիճակը, որոնց արգելուած է բնակութիւնը Ֆինլանդիայում և ներկայացնէ իր ենթադրութիւնները Բարձրագոյն հայեցողութեան:

— Հրաման զինուորական վարչութեանը. Թագաւոր Կայսրը Թագաժառանգ Յեսարևիչի ծնունդը յաւերժացնելու համար բարձրագոյն բարենաճեց թեթևացնել ոճիր գործածներէ վիճակը. դրա հետ միասին Նորին Մեծութիւնը Ամենաողորմած ուշադրութիւնը դարձնելով ոճիր գործած զինուորական ծառայողներէ վրայ, որ կատարուած է բացառապէս զինուորական վարչութեան մէջ, որոնց վրայ չէ տարածուած մանիֆեստի զօրութիւնը, Բարձրագոյն բարենաճեց հրամայել. 1) Ներել իրանց կոմանդաներից բացակայածներին, արձակուրդի ժամանակն անցկացրածներին, ծառայութեան կոչուածներից օրէնքի որոշած ժամանակը ծառայութեան չեկողներին և մի զօրամասից միւսն անցնելու ժամանակ, արձակուրդից ծառայութեան կոչելու ժամանակ, հիւանդանոցից դուրս գալուց յետոյ կայն, եթէ նրանք՝ այս օրուանից սկսած՝ միտարուայ ընթացքում կամաւոր կերպով կը դան տեղական ոստիկանական կամ զինուորական վարչութեան մօտ և եթէ նրանք փախած կամ բացակայ ժամանակամիջոցում՝ բացի ապօրինի բացակայութիւնից՝ չեն կատարել ոչինչ ինչպէս և բացի զինուորներին անհրաժեշտ պետական զգեստը տանելուց ուրիշ յանցանքներ, որոնք տեղի են տալիս քրէական կամ ուղղիչ պատիժների, որ միացած են իրաւունքներից և արտօնութիւններից զրկուելու կամ կրճատման հետ: Այս կէտի զօրութիւնը տարածել այն զինուորականների վրայ, որոնք ապօրինի բացակայութիւնից կամաւոր կերպով վերադարձել են մինչև այսօր, և որոնց մասին եղած գործերը մինչև օրս դեռ չեն վերջացիլ: 2) Ծառայութիւնից դուրս արածներին, որոնք զրկուել են և աստիճաններից, համարել ծառայութիւնից վճռուած՝ առանց աստիճաններից զրկուելու. դրա համեմատ էլ նրանց, որոնք զեռ չեն դատապարտուած բայց որոնք ենթակայ են ծառայութիւնից արձակման աստիճաններից զրկուելուն, այդպիսիներին ենթարկել արձակման, միայն առանց աստիճաններից զրկելու: 3) Նրանց, որոնք ենթակայ են հասա-

բակ զինուոր դառնալու, իբր պատիժ՝ արձակել ծառայութիւնից՝ առանց աստիճաններից զրկելու, տալով իրաւունք ծառայութեան մտնելու իբր հասարակ զինուոր՝ մինչև դրա համար նշանակուած 3-ամեայ միջոցը լրանալը:

4) Առանց աստիճաններից զրկելու ծառայութիւնից արձակուածներին, եթէ նրանք դատապարտուած են այնպիսի յանցանքների համար, որոնք կատարուած չեն շահադիտական կամ այլ ամօթաբեր դիտումներից, համարել պաշտօնից հրաժարեցըրած, նոյնպէս և նրանց, որոնք ենթակայ են կամ ենթակայ կարող էին լինել ծառայութիւնից արձակման՝ առանց աստիճաններից զրկուելու՝ դրանց հրաժարեցնել ծառայութիւնից, չտարածելով այս՝ յիշուած ստորացուցիչ յանցանքներում մեղադրուողների վրայ: (Ծանօթութիւն: Այս կէտում որոշուած կանոնը տարածուած է այն գործողութիւնների վրայ, որոնք նախատեսուած են ընդհանուր մանիֆեստի 19-դ յօդուածի 2-դ կէտի մէջ, որ ենթակայ է գործադրութեան ամբողջ զօրութիւնով՝ զինուորականների վերաբերութեամբ):

5) Նախընթաց կէտում յիշուած հիմքերի վրայ՝ հրաժարեցումով փոխարինել նոյնպէս ծառայութիւնից արձակուածներին՝ առանց աստիճաններից զրկուելու և ուրիշ իրաւագործութիւնների, միաւորուած բերդում ժամանակաւոր բանտարկութեան հետ:

6) Այն անձերին, որոք մինչև Թագաժառանգի ծննդեան օրը այնպիսի յանցանքներ գործելու համար, որոնք չեն մտնում 4-դ և 5-դ պարագրաֆների տակ, կը դատապարտուեն ծառայութիւնից արտաքսման առանց աստիճաններից զրկուելու կամ որոնք արդէն յիշեալ յանցանքների համար այդ պատիժը կրել են, վճիռը օրինական ոյժի մէջ մտնելու օրից 10 տարի անցած, իրաւունք տալ նորից մտնել պետական և հասարակական ծառայութեան:

7) Ծառայութիւնից հեռացնելը՝ ինչպէս արդէն դատապարտուածների նոյնպէս և այդ պատիժն ենթակայների համար՝ փոխարինել ծառայութիւնից արձակումով:

8) Կրճատել մի պատժի մի երրորդը բերդերում ժամանակաւոր բանտարկութեան ծառայութեան մի քանի իրաւունքների և արտօնութիւնների կրճատումով կամ ուրիշ աւելի կարեւոր հետեւանքներում, նոյնպէս և զինուորական բանտում պահուողներին՝ նոյն սահմանափակումներով, ինչպէս այդ պատիժներն արդէն կրողներին, նոյնպէս և նրանց, որոնք ենթարկուելու են այդ պատիժներին:

9) Այն օֆիցերներին և պաշտօնեաներին, որոնք բանտարկուած են կամ ենթակայ են բանտարկութեան առանց իրաւունքների և արտօնութիւնների սահմանափակութեան ծառայութեան գործում և կարգապահական պատիժների, դրանց

ազատել այդ պատիժներից, չտարածելով այս կէտի զօրութիւնը այն անձերի վրայ, որոնք ծառայութիւնից պէտք է արձակուեն դիւցիպլինար կարգով: 10) Ուղղիչ կամ դիւցիպլինար բատալիօնների և վաշտերի մէջ պահելու ժամանակամիջոցները, նոյնպէս և զինուորական բանտերում բանտարկութեան ժամանակամիջոցները թէ արդէն դատապարտուածների և թէ դատապարտութեան ենթակայ անձերի համար կրճատել մէկ երրորդը: 11) Այն զինուորներին, որոնք գտնուում են պատժուածների շարքում ծառայութեան ժամանակը երկարացնելով կամ առանց դրան՝ ազատել, սակայն չտարածելով այս կէտի զօրութիւնը այն զինուորների վրայ, որոնք գտնուում են ուղղիչ մասերում և բանտարկուած են զինուորական բանտերում կամ ենթակայ են պատիժներին, միայն այդ մասերում և տեղերում են գտնուում: Նմանապէս ներել զինուորների վրայ դրուած տուգանքները և համարել նրանց անբիծ ծառայող զինուորների շարքում: 12) Զինուորների միակեաց բանտարկութեան ժամանակ զինուորական բանտում, թէ կարողութեան որոշ իրաւունքներ ունեցողները և թէ չունեցողները, ենթարկել բանտարկութեան, բայց առանց փոխադրելու տուգանքի ենթարկուածների կարգը կրճատելով բանտարկութեան ժամանակամիջոցը մի երրորդով: 13) Պատժից ազատել ստորին աստիճանաւորներին, որոնք կարգապահական կարգով, դատարանով կամ իշխանութեան կարգադրութեամբ ենթարկուելու են պատժի: 14) Իշխանութեանը թոյլատրել խնդրելով՝ ա) չհաշուել այն տուգանքները, որոնք արգելում են ծառայողական պարգէներ ու առաւելութիւններ ստանալու այն օֆիցերներին և աստիճանաւորներին, որոնք տուգանքի են ենթարկուել, ծառայողական ցանկի մէջ անցկացնելով, թէկուզ այդպիսի խնդիրների համար սահմանուած ժամանակամիջոցը անցած կը լինի: բ) Ունտեր-օֆիցերի աստիճան տալ այն անձերին, որոնք դատարանով հասարակ զինուորի աստիճանին են ցածրացրած, իսկ եթէ նրանք արդէն ունտեր-օֆիցերի աստիճան ստացել են, այն ժամանակ տալ օֆիցէրի կամ առաջին կարգի աստիճան պարգէներ ստանալու արգելք, չհաշուելով կրած տուգանքները. այն անձանց համար, որոնք չեն օգտուել դրանցից: (Ծանօթութիւն. յօդ. 10 ում և յօդ. 14-ի ա. կէտում յիշուած որոշումները իրանց զօրութիւնը պահպանում են նաև պահեստի և արտօնութիւն ունեցող զինուորականների վերաբերմամբ). 15) Պատժից ազատել այն զինուորականներին, որոնք քրէական օրէն. 1035 յօդ. համաձայն ենթարկուել են 2 ամիս ժամանակամիջոցից ոչ աւելի ձերբակալութեան կամ մե-

նակ բանտարկութեան զինուորական բանտում՝ առանց փոխադրելու պատժուածների կարգը կամ իրաւունքներն ու արտօնութիւնները սահմանափակելու: 16) Իսկ եթէ 15-րորդ կէտում յիշուած կարգով զինուորական բանտում բանտարկուածի ժամանակամիջոցը 2 ամսից աւելի է—կրճատել այդ ժամանակամիջոցը $\frac{1}{3}$ -ով, եթէ հաստատուի յանցաւորի բարի վարքը: (Ծանօթութիւն. այս կէտում յիշուած ողորմածութեան գործադրութիւնը թոյլատրւում է Հեռաւոր Արեւելքի սահմանների գաւառներում և նահանգներում զօրքերի հրամանատարներին—Նորին Մեծութեան փոխարքային): Միապետական այդպիսի ողորմածութեան մասին յայտնում եմ զինուորական վարչութեանը պատշաճաւոր տեղեկութեան ու գործադրութեան համար: Ստորագրել է գեներալ-ադիւտանտ Սախարով:

Համանման հրաման դրուած է ծովային վարչութեանը: Փոփոխութիւնները սկսւում են 13-րդ կէտի ծանօթութիւնների մէջ: Ծանօթութիւն. Ներկայ հրամանի որոշումները, որոնք արձանագրուած են 16-դ յօդուածում և 13-դ յօդուածի ա. կէտում, տարածւում են նոյնպէս պահեստում գտնուողների և կամաւոր նաւատորմի մէջ ծառայողների վրայ, առւտրակոն, նաւերի և ուրիշ վարչութիւնների վրայ: 15) Քրէական դատավարութեան օրինադրքի 1035 յօդուածի հիման վրայ կալանաւորման կամ միակեաց բանտարկութեան ենթարկուած զինուորները զինուորական-ծովային բանտում մինչև երկու ամիս առանց տեղափոխելու նրանց տուգանքի ենթարկուածների շարքը և առանց սահմանափակելու նրանց իրաւունքները և առաւելութիւններն ծառայութեան մէջ պատժից ազատել, իսկ երկու ամսից աւելի ժամանակամիջոցով նոյն կարգով վերէմատնացոյց արուած միակեաց բանտարկութեան ենթարկուածների համար պատժի ժամանակամիջոցը կրճատել մէկ երրորդով, երբ կը վկայուի, որ լաւ վարք է ունեցել պատիժ կրողը: (Ծանօթութիւն. Այդ յօդուածում մատնացոյց արուած շնորհների գործադրութիւնը յանձնուած է գլխաւոր հրամանատարներին և այն անձանց, որոնք, վայելում են նրանց հետ հաւասար իշխանութեամբ, իսկ փոխարքայութեան սահմաններում Հեռաւոր Արեւելքում—Նորին Մեծութեան փոխարքային): Արքայական այդպիսի շնորհների մասին յայտարարում եմ ծովային վարչութեանը պատշաճաւոր տեղեկութեան և կատարման համար:

—Բարձրագոյն հրաման զինուորական վարչութեանը օգոստոսի 10-ին Պետերհոֆում. վերացնել ֆինլանդական զինուորական շրջանը: Այդ շրջանի երկիրը և նրա վրայ եղած

բոլոր զօրքերն ու զինուորական վարչութեան հիմնարկութիւնները մտցնել Պետերբուրգի զինուորական շրջանի մէջ: Այս միջոցը դործադրել որոշուած օրէնադրական կարգով:

— Զինուորները համար արուած է հետեւեալը. ա) պատժի ենթարկուածների շարքը կարող են ընկնել միայն դատարանի վճիռով. բ) ոռոգչին դուրս է նետուում պատիժների թուից պատերազմական և խաղաղ ժամանակին պատժի ենթարկուածները համար:

— Անուական Բարձրագոյն ուկազ Կայսերական Պալատի և ուզեկների մինիստրին. «Մշտական հոգ տանելով զինուորական ծառայողների կարիքների մասին Մեր գլխաւորագոյն մտածմունքն էր ըստ կարելոյն ապահովել նրանց մանուկների դաստիարակութիւնը. այդ նպատակով Մենք ֆինանսների մինիստրին 1896 թուի մայիսի 14-դ օրը տուած ուկազներով հրամայեցինք, սրբազան Թագադրութեան օրը յաւերժացնելու համար պետական գանձարանի գումարներից տալ իւրաքանչիւր տարի, սկսած 1897 թուի յունուարի 1-ից, հարիւր հազար թոշակների թիւը աւելացնելու զինուորական վարչութեան պաշտօնեաների աղջիկների համար Կայսրուհի Մարիայի վարչութեան տակ գտնուող իգական ինստիտուտներում և տասը հազար ըուրլի նոյն նպատակով ծովային վարչութեան պաշտօնեաների աղջիկների համար: Այժմ Ճապոնիայի հետ բռնկուած պատերազմի պատճառով, խոշոր նշանակութիւն է ստանում Ռուսաստանի պատիւը և արժանաւորութիւնը պաշտպանելով, պատերազմի դաշտի վրայ իրանց կեանքը և առողջութիւնը Թագաւորին և հայրենիքին զոհ բերող Մեր քաջարի զինուորների մանուկների համապատասխան դաստիարակութեան ապահովութեան հարցը: Պետութեան ամինաառաջին պարտականութիւնն ենք համարում հոգ տանել այդ մանուկների մասին որոնք այնքան մօտ են և Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնայի սիրառատ մայրական սրտին, և ուրախութեան մէջ, որ ուղարկուած է Մեզ և Ռուսաստանին Տիրոջ շնորհով, որ արտայայտուեց Թագաժառանգ Յեսարեկիչի ծննդեամբ ուղղում են դէպի նրանց մեր մտածմունքները, և թող աճեն ներանք ազնիւ և լուսաւոր մարդիկ, թող սրբութեամբ պահպանեն իրանց հայրերի յիշատակը և թող սերնդից սերունդ հաստատ և անսասան մնայ Ռուսաստանի մեծ անունը նրա լաւագոյն զաւակների պաշտպանութեան տակ: Յանկանալով ցոյց տալ անմիջապէս Մեր հոգածութեան նշանը այն զինուորական ծառայողների երեխաների մասին, որոնք շնասուել են կամ առանձնապէս աչքի են ընկել պատերազմի մէջ, հրամա-

յում ենք ձեզ, յաւերժացնելու համար Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Թագաժառանգ Յեսարեւիչ Ալեքսէյ Նիկողաեւիչի ծննդեան օրը, բաց թողնել իւրաքանչիւր տարի, սկսած առաջիկայ ուսումնական տարուց. 1) Մեր կարինետից պահանջուած գումարը հարիւր ստիպենդիաներ հիմնելու համար, որոնց թւում յիսունը Մեր Անունով բոլոր զինուորական և ծովային դպրոցներում այն զինուորական ծառայողների դասակներին համար, որոնք սպանուել, վիրաւորուել կամ առանձնապէս աչքի են ընկնում պատերազմի մէջ. 2) Ուղեւի գլխաւոր վարչութիւնից Մեր ամբողջ Ընտանիքի կողմից երկու միլիոն ռուբլու եկամուտը, պետական տոկոսաբեր արժեթղթերով, նշանակելով այդ գումարը, որ բաժանուի պատերազմի մէջ սպանուած, վիրաւորուած կամ առանձնապէս քաջութիւն գործած զինուորականների ընտանիքներին որպէս նպաստ գլխաւորապէս նրանց զաւակների դաստիարակութեան, այլև առհասարակ զանազան ուրիշ անյետաձգելի կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար» Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան ձեռքով գծադրուած է. «Ն.Ի.Կ.Ո.Ա.Յ»:

(«Մշակ»):

— Թագաժառանգ Յեսարեւիչ և Մեծ Իշխան Ալեքսէյ Նիկողաեւիչ նշանակուած է բոլոր կազակ զօրքերի ատաման:

— Հրատարակուած է Բարձրագոյն ուկազ. «Ժողովրդական լուսաւորութեան միջխտրութեան կառավարիչ գեներալ-լէյտոնանտ Գլազովին Ամենաողորմած հրամայում ենք լինել ժողովրդական լուսաւորութեան միջխտր»:

— Միջխտրների կոմիտեայի որոշումով հաստատուած Նորին Կայսերական Մեծութիւնից՝ հրամայուած է հիմնել առանձին վիճակագրական դասընթացներ: Այդ դասընթացները կամ կուրսերն ունենալու են երկու դասարան—կրտսեր և աւագ կամ ստորին և վերին: Այդ նոր կրթական հաստատութիւնը բացուելու է վիճակագրական կենտրոնական կոմիտետին կից և նրա դիրեկտորի ու դրա համար կազմուած մի յատուկ ուսումնական կոմիտեայի անմիջական վարչութեան տակ: Ուսումնական յատուկ կոմիտեայի կազմի որոշումը կախուած է ներքին գործերի միջխտրութիւնից: Նոր կուրսերի նպատակն է պատրաստել տեսականապէս ձեռնհաս գործիչներ վարչական վիճակագրութեան համար: Այդ կուրսերում ընդունուելու են բոլոր ուսահպատակները, որոնք առնուազն միջնակարգ կրթութիւն ունեն: Լսողների սկզբնական թիւը լինելու է 200-ից ոչ աւել: Ապագայում, նայելով միջխտրութիւնների ունեցած պահանջներին վիճակագրական գիտութեան պատրաստակա-

նութիւն ունեցող անձերի, այդ թիւը կարող է մեծանալ՝ համաձայն ներքին գործերի մինիստրի բարեհայեցողութեան:

—Օրէնքների ժողովուածուի մէջ հրատարակուած է Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտի ձևափոխութեան մասին: Աւարտողներին իրաւունք է տրուած ձեռք բերել գիտնական բժշկական աստիճաններ: Օտար համալսարաններում բժշկապետի աստիճան ձեռք բերած կիներին թոյլատրուած է ուսական ինստիտուտում լեկարի աստիճանի քննութիւն տալ: Հրէուհիները կազմելու են լսողների թուի 3⁰/₀-ից ոչ աւելի: Ինստիտուտի համար պետական գանձարանը տալիս է տարեկան 139,900 ռուբլի: Ինստիտուտ ընդունուած են լսելու 16 տարեկանից ոչ փոքր և 28-ից ոչ մեծ հասակ ունեցող կիներ, որոնք աւարտել են իգական գիմնազիաներ կամ դրանց հաւասար որևէ ուրիշ դպրոց՝ տալով արական գիմնազիաների մի քանի լրացուցիչ առարկաներից քննութիւն:

—Բարձրագոյն որոշումներ են կայացրուած միացնելու Կայսրութեան և Ֆինլանդիայի դրամական սիստեմները. ոսկու, արծաթի և թղթի դրամները պէտք է Ֆինլանդիայում ընդունուեն տեղական դրամների հետ հաւասարապէս:

—Որոշուած է գանձարանի հաշուով շինել նոր երկաթուղի Պերսոնից մինչև Նիկոլա (Պերսոնեան նահանգ):

—„НОВ.“ լրագիրը գրում է, որ Թիֆլիսի ոստիկանապետը ոստիկանութեան բոլոր ծառայողներին համապատասխան կարգադրութիւններ անելու համար հաղորդեց, որ ներքին գործերի մինիստրը՝ ցենզուրական կանոնադրութեան 178-դ յօդուածի և 175-դ յօդուածի 3-դ ծանօթութեան հիման վրայ (Օրէնքների ժողովածու, հատոր XLV, 1900 թուի հրատարակութիւնը), անհրաժեշտ դատեց արգելել հասարակական գրադարաններում, հանրային ընթերցարաններում գործածել և փողոցներում, հրապարակներում և այլ հասարակական տեղերում ծախելը նոյնպէս և շրջիկ ծախողների միջոցով վաճառելը՝ կովկասեան զինուորական կոմիտէի թոյլտուութեամբ Բվիրիլի աւանում (Գութայիսի նահանգ) տպուած վրացերէն լեզուով օրացոյցը 1904 թուի համար. տպուած է Գացէշիլիձէի տպարանում 1903 թուին:

—Մամուլի վերաբերեալ կարգադրութիւններ.

Թոյլատրուած են Մոսկուայում նոր պարբերական հրատարակութիւններ. „Телеграммы и сообщения изъ театра военныхъ дѣйствій“ ամենօրեայ թերթ, „Дѣло и Потѣха“ ամսագիր, պատկերազարդ ամսագիր՝ „Семья и Школа“: